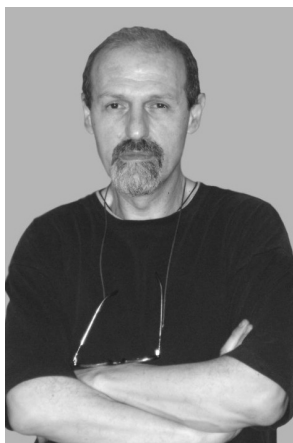

Александар Ђаја

ПОВРАТАК КНЕЖЕВОГ СОКОЛА

драма

Рођен је 1954. године у Београду, где је и дипломирао на одсеку за драматургију, Факултета драмских уметности, 1979. године. Члан је Удружења драмских писаца Србије. Био је директор Народног позоришта у Приштини 1992/93. године. Од 1996. године ради као драматург Позоришта на Теразијама у Београду.

Аутор је више позоришних комада, изведених у Београду и у другим градовима Србије: *Између* (Београд, 1976.), *Веронезе* (Београд, 1977.), *Српски рулеј* (Шабац, 1983.), *Ноћ вешијница* (Београд, 1986.), *Бој њејлова* (Зајечар, 1989.), *Бијка за Сењак* (Београд, 1989.), *Бумбаров леј* (Београд, 1992.), *Јанковац – њојојљени свеј* (Зајечар, 1995.) и *Живој Јевремов* (Београд, 2006.). За комедију *Бијка за Сењак* и за драму *Јанковац – њојојљени свеј*, добио је награде за Најбољи драмски текст на конкурсима Удружења драмских писаца Србије, за 1989. и 1990. годину. Написао је тридесетак радио-драма (*Своје ојчасјеву*, *Галакјичка жрозница*, *Ноћ њада на Косово*, *Позвони и њуцај*, *Мирован Глишић*, *Свеј божаља*, *Nulla dies sine experimentum*, *Одбрана и њројасј Бодрожа*, *Јакл се враћа кући*, итд...) емитованих на програмима Радио Београда и Радио Новог Сада. Као стални сарадник Школског програма ТВ Београд од 1981. године, реализовао је више стотина сценарија у оквиру најпознатијих серија за децу: *Коцкица*, *Чик њојоди*, *Дечије игре*, *Ојкривалица*, *Живој сјорјској коња*, *Дворови Београда*, *Ајом њо ајом*, *Змајева библиојека*, *Гесјовни буквар*, *Влакна и ѡексјил*, *Зоојека*, итд... Сарађивао је и у Забавном програму ТВ

Београд (серија: *Поноћни џакси, Меџа-хип...*), док је за Играни програм написао сценарио за ТВ филм *Паланка у џланини*, према роману Анђелије Лазаревић. Аутор је сценарија за играну серију *Мансарда*, емитовану на Првом програму РТС-а.

У листу “Борба” написао је око од две стотине чланака као аутор колумне: “И то се дешава”. Добитник је “Борбине” награде за есеј за 1999. годину. Сарађивао је и у другим новинама и часописима (“Драма”), објављивао текстове на Интернет сајтовима; у часопису “Сцена” објављени су му драмски текстови: *Биџка за Сењак* и *Јанковац – џојџојљени свейџ*, а у едицији “Савремена српска драма” текстови: *Језеро, Веронезе, Живоџ Јевремов, Ла Герилла* и *Бла-џољуб II*.

Повраћак кнежевог сокола (који је у припреми у Театру “Јоаким Вујић” у Крагујевцу) јесте његов најновији комад.

Александар БАЈА

ПОВРАТАК КНЕЖЕВОГ СОКОЛА

драма

ЛИЦА:

КНЕГИЊА МИЛИЦА
ДЕСПОТИЦА ЈЕФИМИЈА
ПРИНЦЕЗА ОЛИВЕРА

Дешава се од јесени 1388. до зиме 1389. у земљи Србији
(Инспирисано романом Милене Ноковић: *Ноћ њада на Косово*)

КРУШЕВАЦ, пролеће 1389.

Опшамњење. Одаје Кнегиње Милице. Кнегиња Милица и деспотица Јефимија.

КНЕГИЊА
МИЛИЦА

(у наставку:

МИЛИЦА): Живимо исувише лепо и мирно, Јефимија, а да би то могло дуго да траје. Погледај: није прошло ни два века од кад смо се ослободили власти Константинопоља, а у Србији се дух и култура непрестано развијају, граде се манастири, цркве и коначишта. Из свих крајева света долазе нам уметници, песници, научници и лекари. Свака сезона даје богату жетву; ређају се венчања, рођења, крштења; смењују се вашари, ловови, витешки турнири и прославе. Села и градови не знају за велике глади и епидемије. Рудници Ново Брдо и Јањево дају руде ко никад до сада. Око њих се подижу насеља са саксонским, грчким и италијанским рударима. Српски новац је високо цењен у Цариграду и Италији... Али, Јефимија, Османлије нам никада неће опростити што смо их потукли на Плочнику. Они само снују како да се освете и да заузму обале Топлице. Њихови шпијуни су свуда, у свим градовима, и у целој Србији.

ДЕСПОТИЦА
ЈЕФИМИЈА

(у наставку:

ЈЕФИМИЈА): Доиста, кнегињо, стижу вести из Андринопоља: кажу да пророчица Тамара прориче султана Муратовом сину, Бајазиту, све саме победе над хришћанском војском.

МИЛИЦА: Чула сам: победе над победом које треба да му донесу име Бајазит Илдерин – што значи, Бајазит Муња! Али, пророчице ме не брину: оне увек проричу оно што владари желе да чују.

ЈЕФИМИЈА: Каже још нешто: да ће Бајазитова султанија бити хришћанска принцеза са косом златном као класје и азурним очима...

МИЛИЦА: Све саме глупости.

- ЈЕФИМИЈА: А, чија ће лепота, нежност и дух бити тако велики да ће владати над његовим срцем и осећањима. Њихово потомство ће освојити Цариград!
- МИЛИЦА: Османлије су се осиле, и то је све.
- ЈЕФИМИЈА: Сама си рекла: неће нам опростити победу на Плочнику.
- МИЛИЦА: Истина је, неће... Али, та победа, на коју су наши витезови толико поносни, безначајна је у односу на пораз на Марици, од пре седамнаест година.
- ЈЕФИМИЈА: Знаш. Битка на Марици је одредила наше судбине. Она је Османлијама отворила врата Србије, препустила им њен југ...
- МИЛИЦА: Опрости, знам колико ти тешко пада спомињање те битке.
- ЈЕФИМИЈА: Ја сам на Марици изгубила мужа, врлога деспота Угљешу и свог јединог сина... а, српски народ можда и више од тога.
- МИЛИЦА: Више од тога не постоји.
- ЈЕФИМИЈА: За појединца, можда и не, али за државу и њене људе, можда и да... Уосталом, шта је појединац без своје отаџбине?
- МИЛИЦА: Како ћемо се одупрети Османлијској најезди, Јефимија?
- ЈЕФИМИЈА: Онако како одлучимо.
- МИЛИЦА: Или, како морамо?
- ЈЕФИМИЈА: Исто је то.
- МИЛИЦА: Вратила си се недавно из Прилепа?
- ЈЕФИМИЈА: Јесам.
- МИЛИЦА: И?...
- ЈЕФИМИЈА: Да су вести добре, прво бих теби дошла.
- МИЛИЦА: Добре или лоше, једанпут их морамо чути. Шта нам поручује твој сестрић, Марко Краљевић?
- ЈЕФИМИЈА: Марко каже да Млечани и Ђеновљани још никада нису продали толико оружја Османлијама.
- МИЛИЦА: То знамо. Још?
- ЈЕФИМИЈА: Каже... да је Муратов вазал.
- МИЛИЦА: И то знамо.
- ЈЕФИМИЈА: Онда је то све, Милице.

- МИЛИЦА: А, није ли заборавио да ти каже да као Муратов вазал у случају рата мора да наоружа људе и стави се у његову службу?
- ЈЕФИМИЈА: Рекао је ово: “Пред Муратовом силом, Лазарева војска ће се наћи у великој опасности. Ја ћу учинити оно што морам и нећу издати Србију. Биће оно што Бог хоће.”
- МИЛИЦА: Јадни Бог. И за његова плећа, српско је бreme претешко.
- ЈЕФИМИЈА: Кнегињо, Марко је...
- МИЛИЦА: Знам! Мрњавчевићи нису опростили Лазару што није дошао на Марицу!
- ЈЕФИМИЈА: Није истина...
- МИЛИЦА: А, шта је истина? Нема две истине, Јефимија: или је с Лазаром, или је против њега!
- ЈЕФИМИЈА: Ипак, кад би Кнез поразговарао са Марком...
- МИЛИЦА: Он никада неће да разговара са султановим вазалом!
- ЈЕФИМИЈА: И са црним ђаволом, ако је то за спас Србије!
- МИЛИЦА: Јефимија, ниси одувек тако говорила?
- ЈЕФИМИЈА: Кнегињо, после погибије мог мужа и мог јединог сина на Марици, овде сам, поред тебе и твоје деце, а највише поред твоје најмлађе кћери, принцезе Оливере, поново нашла своју породицу. И, зато, сматрам да ништа није неподобно учинити што води вашем добру и спокоју.
- МИЛИЦА: Нашла си само оно што ти припада, а, заузврат, ја сам добила најпоузданијег пријатеља и најбољег васпитача своје деце.
- ЈЕФИМИЈА: Онда ћеш ми опростити ако ти кажем, да није само Марко у питању.
- МИЛИЦА: Знам ја то, врла рођако. Знам.
- ЈЕФИМИЈА: На последњој Државној скупштини, одмах после жетве, кнез Лазар је пред свим сакупљеним племићима јавно похвалио свог зета, Милоша Обилића и именовао га великим војводом.
- МИЛИЦА: То није смео да учини. Казао ми је после тога како је погрешно и како је приметио колико је то изазвало љубоморе међу присутним племићима...
- ЈЕФИМИЈА: Али, нико није био више бесан и повређен од његовог другог зета, Вука Бранковића!

- МИЛИЦА: Кнез је само чинио оно што је право: врлине Милошеве и непобедивост његове војске су очите.
- ЈЕФИМИЈА: Али, не и за Вука: од тог дана му се непрестано подсмева називајући га Кобилић, спрдајући се са грбом Обилића на коме су три коњске главе! И још се прича како је кнежева наклоност према Милошу узрокована тиме да је овај, можда, ванбрачни син цара Душана Силног!
- МИЛИЦА: Речи, речи, речи...
- ЈЕФИМИЈА: Али, речи секу јаче од мача!
- МИЛИЦА: Ту си у праву: Кнез мора да води рачуна како не би дошло до заваде између његових зетова. Истина је да му је Милош прирастао за срце, али...
- ЈЕФИМИЈА: Али се под Вуковом командом налази дванаест хиљада одлично опремљених и наоружаних коњаника. А, јасно је да Срби против Османлија могу да рачунају само на себе.
- МИЛИЦА: А, хришћански Запад?
- ЈЕФИМИЈА: Запад неће ни прстом мрднути да им помогне. А, неслога међу српским племством постоји и што је најгоре, постаје све јача.
- МИЛИЦА: Па, онда, шта нам је, заправо, чинити? Како удовољити и Богу и народу?
- ЈЕФИМИЈА: Треба удовољити народу, а Бог ће знати себе да заштити.
- МИЛИЦА: О чему ти то причаш, Јефимија?
- ЈЕФИМИЈА: Часна кнегињо, ако је Западу свеједно, онда би требало да и нама тако буде.
- МИЛИЦА: Не разумем, шта желиш тиме да кажеш?
- ЈЕФИМИЈА: Можда Османлије и не желе сукоб са Србима? Можда је њихов циљ још даље на запад? А, ми смо им само на путу...
- МИЛИЦА: Па, шта треба: да се склонимо и да их пропустимо да пређу српске земље, као преко ђубришта?
- ЈЕФИМИЈА: Мила кнегињо, земља ће свеједно рађати, прешли преко ње Турци, или не. Али људи кад једном умру, више се не рађају на овоме свету.
- МИЛИЦА: Зар је могуће да то говориш ти, којој су Османлије убиле мужа и сина?

ЈЕФИМИЈА: Баш зато, Милице. Доста ми је узалудних жртава. Желим да заштитим твоју децу, ако већ нисам успела да заштитим своју.

Куцање на вратима. Улази принцеза Оливера.

ОЛИВЕРА: Да ли сметам, мама?

МИЛИЦА: Не сметаш, Оливера... Какве су ти то нове наруквице на рукама?

ОЛИВЕРА: То је поклон од рођаке Јефимије. Прављене су у Рагузи.

МИЛИЦА: Деспотице, превише мазиш моју децу.

ЈЕФИМИЈА: Ситница, кнегињо. Уосталом, Оливера је мој најбољи ученик.

МИЛИЦА: Дај, Боже, да и она постане тако добар историчар и песникиња као што си ти.... Оливера, кћери, јеси ли хтела нешто?

ОЛИВЕРА: Хтела сам да питам рођаку Јефимију и тебе, мајко, да ли је истина што се прича?

ЈЕФИМИЈА: Шта се прича, принцезо?

ОЛИВЕРА: Да ће Османлије напасти Србију?

ЈЕФИМИЈА: Боже мој, исувише озбиљна тема за тако младу главу.

ОЛИВЕРА: Ипак, желела бих да знам.

МИЛИЦА: Зашто, дете моје?

ОЛИВЕРА: Зашто? Очито је да наша судбина зависи од њих. Или, није тако, мајко?

ЈЕФИМИЈА: *(Након дуже тишине)*
Ја ћу ти рећи, дете, наравно, ако твоја мајка дозволи...

МИЛИЦА: Ти знаш шта је за њу најбоље да сазна у овом часу.

ЈЕФИМИЈА: Само истину... Оливера, мила, наш положај је наша несрећа. Ми смо на зглобу хришћанског Запада и исламског Истока. Твој отац влада Србијом од Адријатика до Дунава – али, југ државе практично припада султану Мурату... Османлије су већ овде, у Нишу, на тридесет шест врта од нас. Они су и у Софији и још доле, у Серезу. А освајачке амбиције султана Мурата и његових синова, Бајазита и Јакуба су велике. Они хоће на Запад, а тај пут води – само преко Србије.

ОЛИВЕРА: Али, зашто? Може ли с њима да се преговара?

МИЛИЦА: Ти знаш свог оца... Он не би пристао ни на какав ултиматум.

- ОЛИВЕРА: Већ смо их једном победили на Плочнику, требало би да нас оставе на миру...
- ЈЕФИМИЈА: Али, неће, дете! Уходе су нам јавиле како је Муратов астролог, Деби Рашма, у Брусу прорекао да је тренутак дошао! Говорио је да Сунце које се тој јутра дигло на истоку, прелази средину свог пута и почиње да се спушта ка западу. Месец се спрема да поједе сунце, а ноћ да завлада усред дана!
- ОЛИВЕРА: Не разумем шта те речи значе?
- МИЛИЦА: Деби Рашма се преварио на Плочнику, кћери... Тада је прорекао да ће Турци победити Србе. Зато му је Мурат одсекао нос и уши – али сада, Деби Рашма прориче султану како и само небо говори и да се оно не може преварити.
- ОЛИВЕРА: Небо? Зар не њему не живи наш Бог који ће нам помоћи?
- МИЛИЦА: Чини се да на небу станују и други богови.
- ОЛИВЕРА: Не верујем! Уосталом, шта тај астролог хоће? Да се опет превари и да остане и без главе?
- ЈЕФИМИЈА: *(Горко се насмеје)*
То би било најбоље решење за нас, али не и за њега. Зато он убеђује султана како Плочник није важан, већ да је Косово поље душа и срце Лазарева Србије!
- МИЛИЦА: А, ту је, на жалост, у праву. И зато су Османлије прикупиле толике трупе код Пловдива да би кренули ка Косову.
- ОЛИВЕРА: Шта је још прорицао... тај астролог?
- ЈЕФИМИЈА: Небо је сакрило лице! – грмео је Деби Рашма – да не гледа злочине које каури врше над правовернима, а то је сигуран знак да синови Османа морају да победе те неверничке псе!
- ОЛИВЕРА: А пси смо, наравно, ми, Срби?
- ЈЕФИМИЈА: По њима, то тако испада.
- МИЛИЦА: Уходе јављају да је астролог саветовао Мурата да светла Порта прикупи што више трупа у Азији и Европи и да их све баци против хришћана...
- ЈЕФИМИЈА: И то пре жетве, у време када сунце буде у највишој тачки на небу. Тада ће, сматра он, Османлије однети победу... “Небо је сада проговорило, велики Мурате” – казао је на крају – “кунем се својим животом. Све што сам казао записано је и воља људи не може ништа да промени у том поретку!”
- ОЛИВЕРА: Али, зашто су речи једног астролога толико важне?

МИЛИЦА: Нама можда нису, Оливера, али Османлијама јесу. А, Мурату поготову. Он је веома сујеверан, а Деби Рашма има велики утицај на њега.

ОЛИВЕРА: Је ли то све?

МИЛИЦА: Да, углавном јесте...

ЈЕФИМИЈА: Није, Оливера, јер обећали смо ти истину. На крају, Деби Рашма је, кажу уходе, са врха брда загрмео над целом војском и самим султаном: "Велики и моћни господару, султану Мурате: сакупите све коње и јахаће камиле, сва борна кола и ратне барјаке. Никада се на Балкану неће видети тако јаке и бројне трупе. Неће бити простора између ратника. Копља ће им бити тако густо збијена да кад би јабука из неба пала, не би пала на тле, већ би пала на копље, или човека... Или ће Лазар постати турски вазал, или ћемо му земљу Србију на сабље подићи!"

Зачују се из Off-а црквена звона за предвечерје, као и жамор масе људи. Три жене приђу прозору.

ОЛИВЕРА: Звоне за предвечерје. Зашто људи стоје и не уђу у цркву?

ЈЕФИМИЈА: Као да нешто очекују?

МИЛИЦА: Да. Очекују кнежевог гласника.

ЈЕФИМИЈА: Шта нам гласник може рећи више од онога што већ сами знамо: да су се Османлије улогориле код Пловдива, на истом месту где су погинули Мрњавчевићи. Да харају околна села, убијају и злостављају сељаке.

ОЛИВЕРА: Чула сам... да, чула сам да су у једном селу затворили све житеље у цркву, запалили је, а попа бацили у јаму са разгорелим ћумуром.

МИЛИЦА: А ти не би требало да користиш уши баш за сваку страхоту!

ЈЕФИМИЈА: Шта је она крива? Османлијска сила је бројна ко дрвеће у шуми.

МИЛИЦА: Неће бити, рођако. Много је дрвећа у шуми.

ЈЕФИМИЈА: Ти знаш, Милице, да из мене никада није говорио страх, већ само опрез: боље је да знамо на чему смо.

МИЛИЦА: Нисмо баш ни ми тако сами и малобројни.

ЈЕФИМИЈА: Заиста? На које савезнике рачунаш?

МИЛИЦА: Лазар може да рачуна на савез са Босанцима и Бугарима, са албанским принчевима и Угрима.

ЈЕФИМИЈА: С Угрима? Сумњам.

МИЛИЦА: Зашто? Њихов краљ је прешао на нашу страну. Видећете, злу не требало: Србији неће недостајати савезника.

ОЛИВЕРА: Ево татиног гласника!... Народ се утишао, али се опет не чује шта он говори.

МИЛИЦА: Говори исто оно што је рекао Лазару и мени: да су се наше уходе вратиле из своје мисије, као и да је бројност османлијских трупа код Пловдива много мања него што су у паници говорили неки путници.

ОЛИВЕРА: То су добре вести, мама...

МИЛИЦА: Тако је, кћери... Наше трупе држе непријатеља на оку и спремне су да са својим савезницима одмах ступе у борбу, ако би нове отоманске трупе дошле у Пловдив. Али, у то мало верујемо.

ОЛИВЕРА: Онда, све ће бити добро, зар не, мама?

МИЛИЦА: Биће добро, и нема разлога да било шта мењамо у нашем досадашњем начину живота: пролећни витешки турнир одржаће се, као што је и најављено, треће недеље после Ускрса. Тада ћемо у Крушевцу поздравити и наше савезнике, владаре Босне, Бугарске, Албаније, Угарске, као и амбасадоре из Цариграда, Млетака, Фиренце и Ђенове... И, најзад, пре турнир ћемо објавити оно што нас највише чини радосним: твоју веридбу са кнежевим штитоношом, Максимом. Нека вас Бог чува, децо!

ОЛИВЕРА: О, мама... !

Баци се мајци у задрљај, а онда, ућлакана од среће, истърчи са сцене. Из Off-а се појача жамор ђомиле и звуци одобравања, а зајим вечерња црквена звона. Јефимија погледа кроз прозор.

ЈЕФИМИЈА: Гласник је отишао и народ је ушао у цркву... Богу хвала што се деци и простом свету никада не саопштава цела истина.

МИЛИЦА: Не знамо ми истину, Јефимија. Она је у Божјим рукама.

ЈЕФИМИЈА: Али и у људским... Папа Урбан VII ће послати помоћ: две галије... Само две галије против јаничарског мора султана Мурата!... Бедно!

МИЛИЦА: Свака је помоћ против Османлија добродошла.

ЈЕФИМИЈА: Али, то није помоћ! Више копљаника учествује на папским војним парадама!

- МИЛИЦА: Мислиш ли да Лазар то не зна? Али, шта нам је, заправо, чинити?
- ЈЕФИМИЈА: Напасти, напасти и напасти! Одмах! Не чекати више ни тренутка!...
- МИЛИЦА: Напасти? Јефимија, о чему то говориш?
- ЈЕФИМИЈА: Веруј ми, Милице: Османлије морају да се нападну док су још у Пловдиву и тамо униште. До последњег!
- МИЛИЦА: Али, зар није рано за то?
- ЈЕФИМИЈА: Рано?!... Милице, ја нисам политичар, а ни војни стратег, али знам: никада није рано ударити на непријатеља који ти жели пропаст.
- МИЛИЦА: Али, напасти Мурата сада, своди се на објаву рата који он нама није објавио.
- ЈЕФИМИЈА: Не? А, шта раде његови јањичари у Пловдиву? Нису ту да би нам помогли при жетви.
- МИЛИЦА: Јефимија, какву предност видиш у томе што би смо их одмах напали?
- ЈЕФИМИЈА: За име Божје, биће их мање за онолико за колико их убијемо!
- МИЛИЦА: Говориш као мој отац, Југ Богдан...
- ЈЕФИМИЈА: Онда је он у праву. Размисли: Османлија, заправо, сада има најмање, јер је онај пас Мурат лишен своје претходнице, која нас шпијунира, док он чека да му се прикупи главнина војске.
- МИЛИЦА: И без те главнине их има више него довољно.
- ЈЕФИМИЈА: Не, била би то лака победа која би подигла морал свима који још сумњају у нас, а уплашила оне који намеравају да нас издају.
- МИЛИЦА: Свеједно би ударили, када се прикупе у целом броју.
- ЈЕФИМИЈА: Тим пре, кнегињо! Како наш положај може да буде гори него што је сада?
- МИЛИЦА: Само би смо изгубили део наших снага...
- ЈЕФИМИЈА: Али би он изгубио много више. Наша предност је баш у томе што Мурат у овом часу није спреман за битку, а наш би напад био потпуно изненађење за њега!
- МИЛИЦА: Али и за наше савезнике? Да ли си мислила на њих?

ЈЕФИМИЈА: Који савезници? Где су, Милице? Како се битка приближава, све их је мање на кнежевим лововима и витешким турнирима.

МИЛИЦА: Да, али не би било политички добро да на њих заборавимо. Јер, ако делујемо сами, могу нас оптужити да смо изазвали рат.

ЈЕФИМИЈА: Како да делујемо с њима – када их нигде не видимо! Где су, кнегињо?

МИЛИЦА: Они не смеју да се превише експонирају, док не дође прави тренутак за акцију.

ЈЕФИМИЈА: Али, тај тренутак је већ одавно наступио... ако већ и није пропуштен.

МИЛИЦА: Јефимија, бојим се да претерујеш у својим страховима?

ЈЕФИМИЈА: А, ја се бојим да говориш као твој муж: обоје водите политику, онда, када треба водити рат... Опрости, нисам смела ово да кажем, након свега што сте учинили за мене.

МИЛИЦА: Сасвим је то неважно, драга рођако, јер, иста нам се омча спрема.

ЈЕФИМИЈА: Онда ти је јасно о чему говорим?

МИЛИЦА: Јефимија, ако се одрекнемо политике, могли би да нашкодим споразумима који још нису прерасли у чвршће савезе.

ЈЕФИМИЈА: Док они прерасту у савезе, Мурат ће да умаршира у Крушевац!

МИЛИЦА: Не, још није дотле дошло... Треба чекати, а истовремено се спремати за борбу. И чекајући, живети онако као да се ништа не дешава. Зато ће се и одржати пролећни турнир и, коначно, мада преурањено, објавити веридба Оливерина са Максимом.

ЈЕФИМИЈА: Видим да те нећу убедити и то ми је жао. Мада се јако радујем због миле принцезе... Дао Бог да се све заврши онако како у нашим молитвама прижељкујемо.

Пауза.

МИЛИЦА: Зашто си одједном заћутала?

ЈЕФИМИЈА: Ионако сам превише говорила... А то не приличи мом положају.

МИЛИЦА: Нећеш ме преварити...

ЈЕФИМИЈА: Забога, кнегињо, да те преварим?

МИЛИЦА: Познајем те исувише добро, Јефимија: ниси ми све рекла?

ЈЕФИМИЈА: Уистину, јесам... не, нисам. Тебе не могу да лажем: има још једна несрећа које се бојим...

МИЛИЦА: Слушам... реци ми, молим те... Наређујем ти, Јефимија, реци!

ЈЕФИМИЈА: Кнежево срце, чини ми се, није спремно за рат.

МИЛИЦА: Ти добро знаш да ће Лазар први повести војску против Османлија.

ЈЕФИМИЈА: Знам, али, има нечег у кнезу Лазару што ми је до сада било непознато. Не умем ништа више о томе да ти кажем, али, мислим да га ти мораш довести у ред и помоћи му да постане оно што је био!

Милица извади из своје хаљине свићак њаџира и љузи га Јефимији.

МИЛИЦА: У праву си, Лазар се променио. Али, прочитај ово, па ћеш можда разумети. Најновија порука султана Мурата.

Јефимија њолако узме свићак њаџир, развије га, чииа... а онда га нагло баца из руку!

ЈЕФИМИЈА: Каква дрскост! Да му пошаљемо кључеве од градова, да му одсада плаћамо порез, да му као таоца пошаљемо принца Стефана!?... Казала сам ти да ће се тако завршити. Требало их је напасти у Пловдиву, док су се још окупљали и на време уништити!

Милица се њолако сагне, узме сулџанову љоруку, савије је и њоново враћи у своје хаљине.

МИЛИЦА: Саберимо се, Јефимија. Није ово први турски ултиматум који је послат Србима. Мурат је, ипак, само један дивљак, више уображен и охол, него храбар; више хвалисав него разложен. Зашто то писмо не би било плод пукe хвалисавости?

ЈЕФИМИЈА: Не, честита кнегињо! Све се враћа на његов пораз на Плочнику. Од часа кад смо га приморали да се врати у Брус, он мисли само на освету. А ми смо испустили прилику и никада је више нећемо вратити.

МИЛИЦА: Ја и даље не верујем да је он у стању да тако брзо окупи велике трупе и крене на Лазара...

- ЈЕФИМИЈА: Веруј ми да ће крајем јуна кренути на нас преко Косова Поља, као што је написао – и тешко нама, ако не будемо спремни! Мурат је овим писмом желео да понизи српског цара и његову цркву, цело краљевство и народ!
- МИЛИЦА: И да је тако, морамо размишљати хладне главе и одабрати прави тренутак за обрачун!
- ЈЕФИМИЈА: Сваки је тренутак прави да би се што пре опрала ова увреда, и то опрала крвљу! Ми нисмо сами изабрали овог, презира достојног непријатеља, али свеједно: и криво дрво даје добру ватру!
- МИЛИЦА: Стани, Јефимијо! Лазар је као владар и као српски цар дужан да сазове Племићку Скупштину и да све племиће упозна с овим писмом. Њихова ће одлука бити заједничка. А ја молим Бога да буде и разборита.
- ЈЕФИМИЈА: Господарице моја, наша честита и хришћанска кнегињо, кунем ти се Божјим именом да су сви спремни да крену у рат под Лазаревим стегом. Кунем се да смо сви спремни да се боримо као лавови и да избацимо са наше земље невернике и оскрнавитеље Светог крста.
- МИЛИЦА: Још није зрело за одлучујући битку, Јефимија...
- ЈЕФИМИЈА: Зрело и презрело! Безбожни исмаилћани пале наше жито, цркве и дворове, пљачкају наша села и градове. Убијају без милости сваког ко је хришћанин. Отимају нам децу да од њих стварају јањичаре који ће се једнога дана вратити да убијају своју браћу и сестре. Дошло је време да, уз Божју помоћ, уништимо ту пустињску лепру.
- МИЛИЦА: Али, реци ми Јефимија, колико људи можемо да дигнемо? Колико коња, копаља, оклопа, кола?... С колико људи може Обилић да крене на Мурата?
- ЈЕФИМИЈА: С најмање дванаест армија, кнегињо, не рачунајући грчке, италијанске и саксонске племиће, које можемо да прикључимо. По мојој процени имаћемо више од тридесети пет хиљада ратника за одбрану Часног крста: ту војске Југовића, владика са Цетиња, Бана Страхине, Влатка Вуковића, а и ваших зетова Балшића Гаре. Не треба сметнуту с ума ни трупе бугарских и угарских савезника и, коначно, на снаге албанских кнежева, Мусе и Ђорђа Кастриота!

МИЛИЦА: Заборавила си некога?... Мислиш да ратници Вука Бранковића не вреде ни толико да их споменеш?

ЈЕФИМИЈА: Нисам то рекла.

МИЛИЦА: Али, ниси ништа рекла! Дванаест хиљада Вукових људи спремно је да крене под Лазаревом заставом и да Отомане одбаца натраг у Азију!

ЈЕФИМИЈА: Може бити да сам се огрешила о Бранковића. Ако је тако, нека ми Бог опрости, а ја ћу за сваку своју сумњу свакодневним молитвама чинити покајање... Али, сада је тренутак за битку, а не за молитве!

МИЛИЦА: Према последњим вестима које сам добила, може се очекивати да ће султан Мурат са десетинама хиљада својих војника стићи на Косово поље, на Видовдан. 28. јуна.

ЈЕФИМИЈА: Према томе, кнегињо, видиш и сама да времена више нема. Све армије треба да буду спремне како би кренуле из подножја тврђаве у Крушевцу, 21. јуна, ка Косову пољу... Тако ствари стоје, и никако другачије.

МИЛИЦА: Ако је тако, Јефимија, онда нека Бог чује и ове речи:
(Милица клекне, а за њом и Јефимија. Изговара молићву-клећву, у чему јој се полугласно придружује и Јефимија)
У страху од Бога, у вери и љубави, подижем у десну руку царско жезло са златним двоглавим орлом Цара Душана Силног и говорим: “Сви ви који ћете се наћи на Косову пољу, господо и витезови, сви сте ви браниоци Круне и Часног крста. Ако међу вама буде неко ко не дође на дан битке, нека буде проклет. Нека му се затре потомство, нека његова стока крепа, нека му поља заувек постану бесплодна... !”

Затимљење.

Из Off-а крену фанfare, а затим весела музика лаутиа, свирала и харфи... Када се сцена ојет осветли, видимо само принцезу Оливеру., која као да изговара неку врсту “унутрашњег монолога”...

ОЛИВЕРА: Шта то говориш, Максиме: да сам ја твој живот. Да ти значим више него она која ти је дала живот. Да ћемо се венчати, а после свадбе да ћеш ме одвести у Млетке, у Ђенову. Да желиш да будем лепша од свих, да носим најлепши пурпур и најскупоценији брокат... Максиме, говори тише, чуће нас... Да, знам: нека чују, па шта! Заклео си се мом оцу, кнезу Лазару, да ћеш ме чувати више од живота –
(Смејући се)

али, сад ме нико не напада!... Знам, Максиме, знам шта желиш: увек ћу бити твоја, и само твоја... Максиме, нећу да те убију... Молим те, не дозволи да те убију!... Ох, како бих желела да нема овог рата, да не мораш никуда да идеш и да се одмах венчамо... Немогуће је, знам да је то немогуће!... О, Боже, зашто нас кажњаваш, зашто Османлије морају да прођу баш преко Србије, преко Косова... Зашто нема неког другог, заобилазног пута?!... Зашто морамо да се боримо с њима, зашто их не пустимо да прођу и оду даље, да се никада више не врате?... О, Боже, шта ја то говорим?... Максиме, мораш добро да се пазиш. Пази добро на икону коју сам ти дала... То је Богородица Одигитрија и она ће да те чува. Отац ми је дао кад смо ишли у Грачаницу. Носи је увек са собом... Стави је на своје срце и чувај се, ако ме волиш... Закуни се у то, Максиме. Закуни се да ћеш ми се вратити са Косова поља... Закуни се у то, љубави... Закуни се, мој принче.

Затимљење.

КРУШЕВАЦ, уочи Видовдана, 1389.

Из Off-а дойире злокобно фијукање ветра у смирај дана, комешање и њискање узнемирених коња... Кнегиња Милица сама на сцени.

МИЛИЦА: (За себе)

Какав је ово ветар? Да ли је то неки знак против оног пса, Мурата? Хоће ли крвопија уопште жива дочекати сутрашње вече на Косову пољу?... Неће, ако Бога има, неће... Тај се астролог преварио, као и прошли пут код Плочника... Осле-пеће га усијаним гвожђем и бичеваће га до смрти због тога, ако ико од Османлија остане жив... Али, неће жив остати нико. Дај Боже да овај ветар који Османлијама баца пра-шину у очи никада не престане!

Уђе Јефимија.

ЈЕФИМИЈА: Војска је отишла на Косово, кнегињо.

МИЛИЦА: Знам, Јефимија, знам...

ЈЕФИМИЈА: Јесте ли разговарали с кнезом?

МИЛИЦА: Само смо се опростили једно од другог, као много пута до сада. И, увек, због неке битке, дипломатске мисије... За-право, увек због Османлија!... Како су се они уопште нашли на српским границама? Од толике Божије земље, баш овуда, преко Србије!

ЈЕФИМИЈА: Тако је Бог хтео, а наше није да о томе судимо... Али, можда ће султан због овог ветра, једноставно, побећи из косовске равнице. Довољно је сујеверан за тако нешто. Можда ће помислити да он, као бедни Алахов слуга није пружио довољно доказа за своју веру?

МИЛИЦА: Одакле ти таква мисао? Имаш ли неке нове податке о Османлијама?

ЈЕФИМИЈА: Последње вести које смо од ухода примили кажу да је Мурат јавно пред својим војсковођама изрекао, отприлике, сле-деће: "Откако је Алах хтео да се ја опашем Османовом сабљом, да се попнем на престо Ислама и постанем његов калиф, имам свету обавезу да бдим над славом Пророка и његовог закона. Дошао је час да се упитамо: да ли се битка коју хоћемо да поведемо свиђа Алаху? Јер, ако му она није по вољи, боље је да се повучемо, него да га овом борбом увредимо."

- МИЛИЦА: Слаба је то нада, Јефимија, уздати се у спасење од стране њихове вере. А, и овај ватрени ветар не може вечито да дува. Ноћ ће га смирити...
- ЈЕФИМИЈА: А Османлије ће да смири бројност наше војске. Мурат није очекивао како ће кнез успети да сакупи толико људи.
- МИЛИЦА: Али, Јефимија, кажу да је на Косову право турско море и да тамо има више од сто хиљада људи!
- ЈЕФИМИЈА: Пресветла кнегињо, то и јесте број на који сам упозорила вас и и кнеза. Уосталом, то што је Мурат сакупио толико људи, сведочи да нас се боји и да познаје нашу ратничку надмоћ.
- МИЛИЦА: Јалов рачун, Јефимија. И њихови ратници су исто тако храбри као и наши и спремни да умру за своју веру.
- ЈЕФИМИЈА: Господарице моја, овај јужни ветар који се дигао на Османлије, и даље дува нама у прилог.
- МИЛИЦА: Ветар, да... Али, ако нас не подржи наша вера, тешко да ће нам ветар помоћи. Због вере и њене славе и одбране Српског царства, борићемо се онако храбро како знамо. А Бог нека одлучи.
- ЈЕФИМИЈА: И Бајазит, кнегињо...
- МИЛИЦА: Зашто он?
- ЈЕФИМИЈА: Муратов син има велики утицај на свог оца, а као будући султан и на целу војску.
- МИЛИЦА: Шта то Бајазит може да учини, а да нам Турци још више науде?
- ЈЕФИМИЈА: Он соколи султана како му је војска најјача, најбоља и најпобедоноснија од свих, које је било када имао неки владар. Како се њој се не може одупрети никаква људска сила, никаква природна појава. Говори му да тако мисли сваки ратних под његовим стегом, који сматра да им ништа не може спречити да сутра униште невернике... !
- МИЛИЦА: Ако је тако, помолимо се заједно: свемоћни Боже, само Ти и Твоја неограничена моћ можете, ако желите, да не стижате овај врели ветар на коме горе неверници. Не дај да на ову загушљиву прашину падне кишом, ако хоћеш да Твоје армије потуку армије Полумесеца. Учини то ради своје славе и не напуштај своје слуге у бици.

Затимњење.

КРУШЕВАЦ, рано јутро на Видовдан, 1389.

У кнежињину одају улазе Милица и Јефимија, видно узбуђене. Видимо да кроз прозор улази светлост првог сунчања.

ЈЕФИМИЈА: Да сте тренули макар само минут ове ноћи...

МИЛИЦА: Како? Они ће се већ сада, чим сунце још мало одскочити, сукобити с Муратом на пољу Косову. А, синоћна вечера свих витезова у кнежевом шатору, завршила се да горе бити не може!

ЈЕФИМИЈА: Истина, било је тешких речи... Ипак, честити кнез их је заклео да сви ону буду бедем против исламске плиме у коме ни један камен не сме бити слаб.

МИЛИЦА: Да, али је онда Вук Бранковић напао Обилића, рекавши да је Облић управо тај камен који се у српском бедему клати.

ЈЕФИМИЈА: Милош је иступио и ставио своју руку на мач, рекавши: Господару, кунем се својом вером, именом и животом који припада Богу да ће се сутра на Косову пољу видети, ко је вера, а ко невера. А ја ћу се пробити до Мурата и распорити му трбух мачем... !

Зачује се крик ђаврана из Off-а. Милица се љргне!

МИЛИЦА: Зашто баш Вук Бранковић? Зар су љубомора и завист заиста постали наш страшни усуд и клица сопствене пропасти? Да сам знала, Јефимија, како ће моји зетови мрзети једно другога, обе бих своје кћери пре послала у манастир, него да доживим ову страхоту!

Зачују се из Off-а звуци црквених звона.

ЈЕФИМИЈА: Одакле су чују ова звона?

МИЛИЦА: То су звона из цркве Самодреже.

ЈЕФИМИЈА: Је ли могуће? Никада се до сада у Крушевцу нису могла чути, чак са поља Косова, звона цркве Самодреже?

ЈЕФИМИЈА: Данас је свети дан, Милице, и сва су чуда могућа. Клекнимо. То испред цркве траје причешће Лазаревој војске.

Милица и Јефимија клекну. Сцена се мало зајамни, речи молићве изговарају Милица, Јефимија и у себи понавља. а затим се све слије у мноштво гласова српских витезова са Косова, у Off-у.

МИЛИЦА: “Саздаатељу мој, који си ми добровољно дао тело твоје за храну, који си огањ што спаљује недостојне, не спали ме, но још продри у мој удове и саставе, у све зглобове, у уну-

трашњост, у срце. Спали трње свих сагрешења мојих; душу очисти, мисли освети, учврсти саставе с костима, просвети пет простих чула, и свега ме прикуј за страх твој. Увек покривај, штити и чувај ме од сваког дела душегубног и речи. Очисти ме, умиј ме и украси ме; улепшај ми душу, уразуми ме, и просвети ме. Покажи ме твојим обитавалиштем греха, да, уласком Причешћа, од мене као од огња бежи сваки злотвор, свака страст, као од дома твог.

За заступника приводим Ти све Свете, вође Бестелесних Сила, Претечу твога, премудре Апостоле, и још твоју беспрекорну, чисту Матер, чијим молбама прими мене, слугу твога, милосрдни Христе мој, и учини сином светлости. Јер си Ти, Благи, једини и освећење и светлост душа наших, и Теби, као што приличи, сви уносимо славу сваки дан, као Богу и Владару... Слава Теби Боже, Оцу и Сину и Светоме Духу, сада и увек и у векове. Амин."

Звоњава се ојети ђојача, ѿраје, а зајџим ѿрејџаја у ѿојојџ хиљада коња, звецкање оружја, у бојне ѿокличе: "За часни Крсџ" и "Алах ел акбар". Зајџим насџане звук сџраховиџоџ судара две војске, ѿун крикова, јаука и самрџјних ројџа. Звуџи јџчају, а онда се сви сливају у јџдан јџдини крик, којџ неверовајџно дуџо ѿраје и као да се ѿење у висину и џуби у небесима.

Криџи џаврана ѿсџјају све ближи и јџчи. На сџцени је сада само Оливера.

ОЛИВЕРА: Максиме, где си?... Не бој се, нећеш да умреш, извући ћу те одатле... Отвори усне, попиј гутљај воде... Како питаш ко сам? Зар ме не препознајеш?... Не, ја нисам анђео, а ти ниси мртав... Жив си, а ја нисам проста сељанка из околине. Ја сам твоја принцеза Оливера, носим воду рањеницима. Битка је завршена, одмори се... Не говори, узми само гутљај воде... Знам, Максиме, знам какво је то било клање!... Знам да си се храбро борио, да сте се сви храбро борили... Знам да бисте победили да вас Вук Бранковић није издао, и да нас западни хришћани нису напустили... Знам, све знам... Не мораш да ми причаш, све сам видела... Све сам кроз сан видела: прво су се на витезове Димитрија Влаховића обрушили Анадолци Јакуба и Сарид-паше. Бацали су на Србе запаљене стреле, барјаци у се запалили, горели су људи и коњи... Максиме, зашто не можеш да се помериш?... Ништа не осећаш?... Али, да ти кажем шта сам још кроз сан видела: одбили смо Анадолце. Стотине њихових крвавих турбана пливало је Лабом. Османлијско лево крило било је цело посечено. Какво је весеље завладало у нашој војсци! Гледали смо их како беже носећи Сарид-пашу, коме је глава висила још

само на парчету коже... Боже мој, какво клање!... Немојте да се напрежеш, Максиме, молим те... Чекај, љубави, чекај... Онда је Милош стигао до Муратовог шатора. Све сам видела, као да сам била тамо. Одбацио је копље и мач говорећи како хоће да се преда лично султану. Пустили су га у шатор. Кад је дошао пред Мурата, поклонио се до земље и пољубио му врхове чизама. Дижући се, већ је гурао нож све дубље у султанов стомак, наслањао се на њега свом тежином, осећајући како се прекидају металне карике на панциру, како пуцају кости и слезина... Немој више да мислиш о томе, мој витеже, све је сада завршено... Али, ја сам све видела, кроз сан сам видела: Бајазит је побеснео и наредио општи напад. Хиљаде јаничара се устремило ка нашем центру. Вук Бранковић није изашао из шуме, већ је окренуо своје трупе и отишао са Косова. Борио си се крај мог оца, Кнеза Лазара, и последње што ти је довикнуо пре него што су га Турци опколили, било је да пустиш његовог сокола Билака на слободу. То си и учинио, Максиме... Али, ја нисам само обична сељанка са Косова поља. Ја сам твоја принцеза Оливера, љубави... Венчаћемо се што пре. Нећемо чекати да ти све ране зарасту... Видим да ти је већ боље... Играћемо коло целе ноћи, са пријатељима. Ми и наша деца. И деца наше деце...

(Кликује сокола који се приближава)

Погледај, Максиме: то је Билак! Кнежев соко се враћа на Косово...!

Затамњење.

КРУШЕВАЦ, рана јесен, 1389.

Кад се свейла ујале, видимо да је кнегиња Милица сама у својим одајама. Чује се дуго, љузно завијање ње. Куцање на врати. Завијање ње остане њихо, у фону.

МИЛИЦА: Уђи, Јефимија.

ЈЕФИМИЈА: (Уђе)

Милице, зашто не затвориш прозоре? Ово завијање траје данима и ноћима.

МИЛИЦА: И Лазареви хртови имају право на тугу. Пију сам воду, а храну одбијају.

ЈЕФИМИЈА: Треба мислити на људе.

МИЛИЦА: Како боли твоје упозорење, Јефимија. Али, живот је за мене постао права мука.

ЈЕФИМИЈА: Мораш, онда, ту муку и да прихватиш. Такву каква је. Ни мању, ни већу. Да се с њом сродиш и да не очекујеш како ћеш је ублажити. Живи с њом и од ње.

МИЛИЦА: А, без ње, и без свега... Није ли то боље?

ЈЕФИМИЈА: Глупост! Нека она постане твоја снага и подстицај.

МИЛИЦА: Сувише си сурова и строга. Ако више немам разлога да живим, како могу живот уопште и да наставим?

ЈЕФИМИЈА: Не хули на Бога, кнегињо! Камо среће да и ја немам толико разлога за живот, колико и ти. Мораш се сабрати: због синова и Оливере. И због Царства.

МИЛИЦА: Али, шта је остало од Царства? Можеш ли ми рећи.

ЈЕФИМИЈА: Остала је владарка.

МИЛИЦА: Ха, ако мислиш на мене, онда имаш смисла за шалу.

ЈЕФИМИЈА: А, ти се смеј, ако ти је до шале. Али, ти чак не можеш ни да бираш. Ти јеси остала, и ти јеси владарка. Око тебе Царство мора да се окупи и да траје.

МИЛИЦА: Шта каже Бајазит? Како је примио тебе и наше посланике у Брусу?

ЈЕФИМИЈА: Примио нас је добро, онако како приличи султану. Са уважавањем, али не претераним.

МИЛИЦА: Је ли задовољан нашим поклонима: златом и плаћеним војницима које смо опремили за његову војску?

ЈЕФИМИЈА: Задовољан је, али не показује.

- МИЛИЦА: А, хоће ли одржати реч и, заузврат, одустати од пљачке, погубљења и паљевина?
- ЈЕФИМИЈА: То не можемо знати.
- МИЛИЦА: Да, од њега се све може очекивати.
- ЈЕФИМИЈА: Као и увек, морамо бити спремни на најгоре.
- МИЛИЦА: И молити се да нас то не задеси.
- ЈЕФИМИЈА: И молити, али и чинити. Најважније је, Милице, да си ти јуче на Државној скупштини све племиће уверила у своју снагу.
- МИЛИЦА: Племиће, ха! Племићи се нису вратили с Косова! А, они други који су себе тако називали, били су само вазали који су се додворавали мом покојном мужу.
- ЈЕФИМИЈА: Вратио се Вук Бранковић...
- МИЛИЦА: Боље да није! Било је толико других потребнијих глава Србији!... Јефимија, како може Вук Бранковић да ме гледа у очи и да говори како се повукао с Косова, јер је у стратешком смислу битка већ била изгубљена?
- ЈЕФИМИЈА: Вук ће кад-тад платити за своју издају. Али, у овом тренутку, његов новац и његова војска потребни су Царству.
- МИЛИЦА: Ком Царству, Јефимија, забога!?
- ЈЕФИМИЈА: Одговорила сам ти: остала је Царица, значи – остало је и Царство.
- МИЛИЦА: Политика! Боже, како је мој отац Југ Богдан био у праву: водили смо политику, а требало је водити рат! Па, зар ниси и ти тако говорила?
- ЈЕФИМИЈА: Јесам, пре битке...
- МИЛИЦА: Пре битке?!... А, шта се то променило после битке, осим што сам изгубила мужа и оца, и сву своју браћу?
- ЈЕФИМИЈА: Извини, мила и врла кнегињо, извини што ће те моје речи повредити и што ће те повређивати... Али, ја морам да говорим истину, управо зато што сам и ја остала без својих најдражих.
- МИЛИЦА: Зар постоји једна истина пре боја, а друга после?
- ЈЕФИМИЈА: Да, постоји. Битка је била, битка се и окончала, на жалост, кобно по нас. Али, бога ми, ни Османлије нису славно прошле. И зато, управо због оних који су зарад славе и наше части погинули на Косову, ми морамо да живимо. Иначе, њихова жртва не би имала смисла.
- МИЛИЦА: Ти сада говориш о политици?

МИЛИЦА: Да, сада је време за политику. Али, немој се заваравати, кнегињо: политика је исто што рат, можда и гори од оног с мачевима и копљима!

МИЛИЦА: Када сам, малопре, питала: је ли Бајазит задовољан покло-
нима, избегла си одговор... ?

ЈЕФИМИЈА: Кнегињо... Султан Бајазит је примио порез у дукатима који смо му однели и изјавио је да је задовољан. Истовремено нас је замолио да пренесемо његову дубоку захвалност на прекрас-
ним и скупоченим поклонима које си му послала: ђеновском
брокату, пехарима од злата и сардоникса, ловачком прстену
украшеном рубинима и смарагдима, а посебно соколима и
кожним рукавицама везеним бисером и драгим камењем...

МИЛИЦА: Зашто си стала?... Настави.

ЈЕФИМИЈА: При поласку, били смо хитно позвани код Султана, који је желео да нас још једаред види. Ми смо тај позив схватили као знак изузетне пажње, али, овога пута, хтео је да разго-
вара насамом, са мном.

МИЛИЦА: Још нешто хоће, зар не? Није му довољна глава мог мужа?
Настави, Јефимија...

ЈЕФИМИЈА: Затражио је...

МИЛИЦА: Говори, Јефимија, наређујем ти!

ЈЕФИМИЈА: Затражио је... да принчеви Вуку и Стефан буду обучени у његовој војсци, и да служе под заставом полумесеца.

МИЛИЦА: Никада! Ни у име Српског царства, ни Бога, никада!...

ЈЕФИМИЈА: Кнегињо... ?

МИЛИЦА: Чему, онда, толика крв, ако смо све могли да договоримо и у крчми, пре Косовског боја?

ЈЕФИМИЈА: Има још нешто...

МИЛИЦА: Још?... Треба ли и ја да почнем да цвилим ко кнежев хрт?

ЈЕФИМИЈА: Господарице моја, пречасна кнегињо...

МИЛИЦА: Говори... тако ти мртвог Лазара, говори!

ЈЕФИМИЈА: Султан Бајазит захтева да принцеза Оливера... постане ње-
гова жена... и да уђе у Харем, под именом: Деспина.

Дуға тишина, коју прекида само завијање ѧаса из даљине. Онда се Милица у очајању ухвати за главу.

МИЛИЦА: Проклет био тај човек који зна тајну како да ми нанесе највеће патње... !

Затшамњење.

КРУШЕВАЦ – ДЕЧАНИ, почетак зиме, 1389.

Мала дворска катедра. Када се сцена отворила, видимо принцезу Оливеру како клечи и њихову издвојену молићу. Иза ње се појави Јефимија. Оливера заврши са молићом и не окрећући главу, обрати се Јефимији.

ОЛИВЕРА: Издаде су ме и превариле особе у које сам највише веровала: мајка и ти, рођако!

ЈЕФИМИЈА: Никада не бих учинила ништа против тебе, дете.

ОЛИВЕРА: Не би? Како је, онда, могуће да мене прву нисте упозорили на чудовишне султанове захтеве?

ЈЕФИМИЈА: Оливера, сам Христ је означио твоју судбину...

ОЛИВЕРА: Али, зашто ја? Зашто баш ја?

ЈЕФИМИЈА: Зато, да стадо Божје не би растргли вуци. Ти ћеш бити наша Естера.

ОЛИВЕРА: Естера? Ха! Ја сам Оливера!... Ко ме убудуће могу да верујем?

ЈЕФИМИЈА: Својој мајци, мени...

ОЛИВЕРА: А, коме да се обратим за утеху?

ЈЕФИМИЈА: Само Богу, принцезо. Сем њега, нико ти у томе не може помоћи.

ОЛИВЕРА: Где је мајка? Зашто и она није дошла да ми то саопшти?

ЈЕФИМИЈА: Отишла је у Дечане.

ОЛИВЕРА: Побегла је од мене?

ЈЕФИМИЈА: Побегла је од себе.

ОЛИВЕРА: Чија је одлука да ме удате за Бајазита? Чија је одлука да моју браћу пошаљете у Османлијску војску?

ЈЕФИМИЈА: То је одлука Савета достојанственика Пећке патријаршије... и кнегиње.. и моја.

ОЛИВЕРА: И твоја? Погледај ме у очи, Јефимија... Твоја је одлука да ме даш убици мог оца? Убици мог вереника?... Плачеш?

ЈЕФИМИЈА: Не...

ОЛИВЕРА: Да!... Због чега, Јефимија?

ЈЕФИМИЈА: Због... државних разлога.

ОЛИВЕРА: Присилити ме да живим са нашим најгорим непријатељем, са непријатељем наше вере? Због државних разлога?

- ЈЕФИМИЈА: Тако је, принцезо.
- ОЛИВЕРА: Мајка није имала снаге да ми то саопшти у очи. Одакле теби та снага, Јефимија, након све твоје трагедије?
- ЈЕФИМИЈА: Баш у њој, дете. Они који су погинули, погинули су да би српски народ преживео.
- ОЛИВЕРА: Да ли је то живот? Тако понизно ропство?
- ЈЕФИМИЈА: Да су мој муж и мој син сада овде, саветовали би те то исто.
- ОЛИВЕРА: Ни сама у то не верујеш: они би дохватили сабљу и кренули да сперу ту срамоту!
- ЈЕФИМИЈА: Двапут се не може умрети, Оливера. Али, живот увек може да крене испочетка.
- ОЛИВЕРА: Испочетка, за кога? Зашто?
- ЈЕФИМИЈА: За свој народ и своју веру.
- ОЛИВЕРА: Бог, вера, државни разлози, српски народ – од свих тих речи врти ми се у глави. Оне не описују несрећу која ме чека.
- ЈЕФИМИЈА: Нико од нас не зна шта га сутра заиста чека...
- ОЛИВЕРА: Али, како могу да живим као вечита заробљеница међу људима о којима не знам ништа? Међу женама и робовима чији језик не говорим, чије обичаје не познајем?
- ЈЕФИМИЈА: Оливера, ти ниси обична девојка.
- ОЛИВЕРА: Али, шта сам ја?
- ЈЕФИМИЈА: Ти си српска принцеза.
- ОЛИВЕРА: Не српска – турска, рођако, ја сам Деспина!
- ЈЕФИМИЈА: Ти си Оливера, српска принцеза и увек ћеш таква остати!
- ОЛИВЕРА: У турском Харему... !
- ЈЕФИМИЈА: Оливера, ти не припадаш у првом реду самој себи, као што нису припадали ни твој отац, ни твоја мајка. Сви ви припадате Српском царству.
- ОЛИВЕРА: Царство, царство... Да су мање мислили на Царство, а више на срећу својих најмилијих, мој вереник и мој отац би сада били живи!
- ЈЕФИМИЈА: Кунем ти се свемогућим Богом да је честити кнез све учинио да спречи ову трагедију – али, није се могло. Судбина је хтела да Османлије ударе на нас!
- ОЛИВЕРА: Да ли сада та иста судбина и мене позива, у нови бој, у нову трагедију?

- ЈЕФИМИЈА: Принцезо мила, Лазар се одмерио са Муратом, а ти ћеш се одмерити са Бајазитом. То је друга врста битке, која се води другачијим, женским оружјем, а ти из ње мораш да изађеш као победник. На свој начин, ти ћеш бити бранилац свог народа.
- ОЛИВЕРА: Никада нећу моћи да заборавим Максима!
- ЈЕФИМИЈА: И не треба. Он је умро за спас Србије.
- ОЛИВЕРА: А ја за спас Србије треба да променим веру и да postanем султанија?
- ЈЕФИМИЈА: Оливера, Максим је извршио своју дужност, а ти сада треба да прихватиш своју. Бићеш заштитник Царства и заштитник своје браће, Вука и Стефана.
- ОЛИВЕРА: Претежак је то терет. Ја немам ни твоју, а ни мајчину снагу.
- ЈЕФИМИЈА: Имаш, али тога још ниси свесна. Превише си млада да би то схватила, али веруј мени сада, као што си ми увек веровала: јака си, баш као и ми, а сваким даном бићеш све јача. Ти ћеш бити краљица Србије, која ће и без круне, из Бруса ширити своју заштиту над земљом.
- ОЛИВЕРА: Али, како? Ја немам ни војску, ни оружје...
- ЈЕФИМИЈА: Лепа си и није никакав грех да то знаш. Твоје очи и коса су твој мач и штит. Оне су непобедиво оружје, пред којим ће Бајазит морати да положи своје.
- ОЛИВЕРА: Он?! Тај дивљак?
- ЈЕФИМИЈА: Један је Бајазит у борби, а други у двору.
- ОЛИВЕРА: Никада ме у то нећеш убедити!
- ЈЕФИМИЈА: Знај, Оливера, султани су већ одавно прихватили цариградску дворску етикецију. Многи на његовом двору говоре грчки. Говоре се чак и словенски језици. Бајазитова мајка, султанија Валида је хришћанска, грчка принцеза.
- ОЛИВЕРА: Шта ћу ја имати од тога што је она грчка принцеза, није ми то мајка!
- ЈЕФИМИЈА: Знам, али добро је учена и примиће те као ћерку.
- ОЛИВЕРА: Али, ја њу нећу као мајку!
- ЈЕФИМИЈА: То се и не тражи од тебе, дете... Ти само треба да будеш оно што јеси, и све ће доћи само по себи. А што се самог Бајазита тиче, он заиста јесте писмен и образован.

- ОЛИВЕРА: Судаћи по твојим речима испада да су све Османлије писмене и јако образоване. Зашто се онда тако понашају ко дивљаци?
- ЈЕФИМИЈА: Већ сам ти рекла: он јесте немилосрдан војсковођа и суров политичар, али сви кажу да је јако нежан с оним кога воли. А тебе ће морати да воли, сигурна сам у то.
- ОЛИВЕРА: Сигурна? Заиста?
- ЈЕФИМИЈА: Јесам ли те икада лагала?
- ОЛИВЕРА: Ниси ми рекла да треба да се удам за Бајазита.
- ЈЕФИМИЈА: Али, нисам те ни слагала. Само сам... прећутала, донекле. А, то није исто.
- ОЛИВЕРА: О, силне ли разлике...! Ја њега нећу заволети никада.
- ЈЕФИМИЈА: Ти за њега треба да се удаш, а љубав... можда, доцније.
- ОЛИВЕРА: О чему ми говоримо, рођако?!... Нећу се ни удати за њега!... За убицу свог оца и свог вереника – никада! Пре ћу сама себи прекратити живот.
- ЈЕФИМИЈА: Да, можеш то да учиниш: један потез ножем, и готово... Али, знај, тако ћеш у гроб отерати одмах и своју мајку и своју браћу.
- ОЛИВЕРА: Није ли свеједно?... Чему живот, ако немаш с ким да га проживиш... Извини.
- ЈЕФИМИЈА: Немаш за шта да се извињаваш... Да, ја сам остала и без мужа и без свог сина. Али, рећи ћу ти нешто што никоме до сада нисам казала. Чак ни твојој мајци... Мислиш ли да мени није било најлакше да такође једним потезом ножа прекинем своју агонију?... А, онда сам схватила: ако се сада убијем, онда ћу и њих да убијем још једанпут. Јер, они нису погинули као сецикесе, издајници, кукавице... Погинули се као часни српски витезови који бране српску земљу. Одакле мени право да обесмислим њихову жртву?... Одакле теби право да поново убијеш Лазара, Максима, Југовиће... ?
- ОЛИВЕРА: Али, зар да живим са њиховим убицом?
- ЈЕФИМИЈА: Да – ако њиховој жртви то даје смисао! А, даје га, и то много више него што можеш и да претпоставиш!
- ОЛИВЕРА: Њих су убиле Османлије!
- ЈЕФИМИЈА: Овога пута тако је испало. У борби неко увек буде убијен. Али, ти мораш да добијеш битку без тога. Ми, Срба, за умирање више немамо.

ОЛИВЕРА: Јефимија... Толико смо блиске, теби сам могла увек да се поверим, могла сам да ти кажем и оно што нисам смела својим родитељима... Зато те заклињем, реци ми истину: хоћу ли ја моћи да живим с тим човеком?

ЈЕФИМИЈА: Хоћеш, дете. Кунем ти се у оно најмилије што сам изгубила.

ОЛИВЕРА: А Вук, и Стефан?

ЈЕФИМИЈА: Верујем да ће и с њима све бити у реду. А посебно за Стефана. Султан ће се везати за њега и волети га као рођеног сина. Као што знам да ће Стефан постати српски владар кога ће народ волети и за чије ће владавине Србија доживети своје поновно рођење.

ОЛИВЕРА: А, хоће ли Србија икада постати оно што је била?

ЈЕФИМИЈА: Не знам, принцецо...

Промена шћимунџа. Појављује се кнеџиња Милица са две велике незапљане вошћане свеће у рукама.

ОЛИВЕРА: Мама... зар ти ниси у Дечанима?

МИЛИЦА: Јесам, кћери... Прихватите ове две свеће. Израђене су овде по мојој жељи.

(Оливера и Јефимија љиме свеће у своје руке)

Унесите их и поставите крај иконостаса.

Оливера и Јефимија, љолако и зачуђено, као да љролазе кроз некакву љросћорну кайију, начине корак ка Милици и љосћаве свеће крај иконостаса.

МИЛИЦА: Клекнимо сада заједно.

(Све љри жене клекну)

Нека на Бог помогне да се с његовом помоћи увек одупремо насиљу и варварству. Нека ове две свеће, ова два воштана стуба, постављена данас, пред зиму 1389. године, у Дечанима, задужбини Стефана Уроша Трећег, буду запаљена када последњи српски душмани буду протерани са српске земље; и нека горе онолико дуго колико је и било потребно да се направе: један дан и једну ноћ.

ОЛИВЕРА: Хоће ли се то икада десити, мама?

МИЛИЦА: Нико то не зна. Али, мора да је негде записано. Иначе, зашто бисмо живели... ?

Заћамњење.

КРАЈ